

"Bütün hayvanat ve kuşların bütün nevileri ve taifeleri ve milletleri, bil'ittifak, lisan-ı kâl ve lisan-ı halleriyle 'Lâ ilâhe illâ Hû' deyip..." cümlesini devamıyla açıklar mısınız?

Birak hayvan ve kuşları, kainatta ne var ne yok, her şey Allah'ı tesbih edip ona bir şekilde ibadet ediyorlar. Bu tesbih ve ibadette, irade ve şuur sahipleri bilerek ve irade ederek tesbih ve ibadette bulunuyorlar. İrade ve şuur sahibi olmayan diğer mahlukat ise, vazife ve fitrat itibari ile tesbih ve ibadet yapıyorlar. İradesiz ve şuursuz olan bu mahlukat, hal dili ve vazife noktasından fitri olarak tesbih ve ibadette bulunuyorlar. Onlar hal ve vazife noktasından ne yaptıklarını bilmeseler de Allah'ın sonsuz ilmi onlar adına biliyor. Allah'ın bu bilmesi tesbih ve ibadet noktasından yeterlidir.

Hayvan ve kuşların kal dili ile Allah'ı zikretmesi, onların kendilerine mahsus bir seda ve ses ile Allah'ı zikretmesi anlamındadır. Kedilerin mırımları, kuşların cik cikleri, bülbülün tatlı ötüşleri hep birer kal dilidir.

Üstad Hazretleri bu hususlara şu şekilde işaret ediyor:

"Öteki hayvanlar ise, vesaiti bilmiyorlar ve esbaba o kadar kıymet vermiyorlar. Meselâ, kedi seni sever, tazarru eder -senden ihsanı alıncaya kadar. İhsanı aldıktan sonra öyle bir tavır alır ki, sanki aranızda muârefe yokmuş ve kendilerinde sana karşı şükran hissi de yoktur. Ancak Mün'im-i Hakikîye şükran hisleri vardır. Çünkü, fitratları Sâniî bilir ve lisan-ı halleriyle ibadetini yaparlar- şuur olsun, olmasın. Evet, kedinin mırımları 'Yâ Rahîm, yâ Rahîm, yâ Rahîm'dir.'"(1)

"Sonra, o mütefekkir yolcu her sayfayı okudukça saadet anahtarı olan imanı kuvvetlenip ve mânevî terakkiyatın miftahı olan mârifeti ziyadeleşip ve bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikatı bir derece daha inkişaf edip mânevî çok zevkleri ve lezzetleri verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğinden; semâ, cevve ve arzın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği halde, 'Hel min mezîd' deyip dururken, denizlerin ve büyük nehirlerin cezbekârâne cûş u huruşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir. Lisan-ı hal ve lisan-ı kâl ile 'Bize de bak, bizi de oku' derler.'"(2)

"Hattâ kulaktaki zar, nur-u iman ile ışıklandığı zaman, kâinattan gelen mânevî nidaları işitir. Lisan-ı hal ile yapılan zikirleri, tesbihatları fehmeder. Hattâ o nur-u iman sayesinde rüzgârların terennümatını, bulutların nâralarını, denizlerin dalgalarının nağamatını ve hâkezâ yağmur, kuş ve saire gibi her neviden Rabbânî kelâmları ve ulvî tesbihatı işitir. Sanki kâinat, İlâhî bir musikî dairesidir. Türlü türlü avazlarla, çeşit çeşit terennümatla kalblere hüznüleri ve Rabbânî aşkları intiba ettirmekle kalbleri, ruhları, nuranî âlemlere götürür, pek garip misalî levhaları göstermekle o ruhları ve kalbleri lezzetlere, zevklere garkeder."(3)

Kainatta ne var ne yok, her şey Allah'ı tesbih edip, ona bir şekilde ibadet ediyor. Bu tesbih ve ibadette irade ve şuur sahipleri bilerek ve irade ederek tesbih ve ibadette bulunuyorlar. İrade ve şuur sahibi olmayan diğer mahlukat ise, vazife ve fitrat itibari ile tesbih ve ibadet yapıyorlar.

İradesiz ve şuursuz olan bu mahlukat, hal dili ve vazife noktasından fitri olarak tesbih ve ibadette bulunuyorlar. Onlar hal ve vazife noktasından ne yaptıklarını bilmeseler de Allah'ın sonsuz ilmi onlar adına biliyor. Allah'ın bu bilmesi tesbih ve ibadet noktasından yeterlidir.

Bir vazife ya da ibadetin husulü, yani gerçekleşmesi, huzura, yani şuur ve niyete bağlı değildir. Nitekim kainatta her bir atom parçacığı, mükemmel vazife ve ibadet yapmasına rağmen, bu atomda zerre kadar bir huzur ve şuur yoktur. Yani ne yaptığından habersizdir. Demek bir şeyin hasil olması huzura bağlı değildir. Saat, vakti bildirmek noktasında husul içindedir; ama ne yaptığını bilmediği için huzur içinde değildir. İradesiz ve şuursuz mahlukatta huzur yerine husul hakimse, bizde, yani şuur ve irade sahiplerinde de tam aksine, huzur hakim olmalıdır. Yani tesbih ve ibadetlerimizi kime ve nasıl yaptığımızdan haberdar olmalıyız. Ne kadar huzur varsa, o kadar kalite vardır demektir.

Cansız ve şuursuz varlıkların, insan gibi bilmek ve tanımak tarzında değil de, kendilerine mahsus bir şekilde bilmesi ve tanınması olabilir, bu hikmet-i İlahiden uzak değildir. Cansız ve şuursuz mevcudat nasıl hal dili ile Allah'ı tesbih edip zikrediyor ise, kendilerine mahsus bir dil ya da şuur ile Allah'ı bilip tanıyabilirler. Mahiyetini bilememiz, bir şeyin olmadığı anlamına gelmez.

Nitekim Kur'an'ın çok ayetlerinde, şuurun alametleri hükmünde olan tesbih ve zikir cansız varlıklara izafe edilmiştir. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmiştir. O,

Aziz'dir, Hakîm'dir."(*Hadîd, 57/1*)

"Yedi gök, arz ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tesbih ederler. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihlerini anlamazsınız. O, Halîm'dir, çok bağışlayandır."(*İsrâ, 17/44*)

Özet olarak, bütün mahlukatın fitri ve hali yapmış oldukları dua ve tesbihler, bir dua edilen ve tesbih edilen Zata işaret ve delalet eder. Nasıl şeffaf şeyler üstünde yansıyan ışıklar güneşin varlığına işaret ve delalet ediyor ise, aynı şekilde bütün mahlukatın fitri ve hali tesbihleri de ışık parmakları ile Allah'ın varlığına ve birliğine şahadet ve işaret ediyorlar.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Katre.](#)
- (2) bk. [Şualar, Yedinci Şua.](#)
- (3) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Bakara Suresi, 6. Ayetin Tefsiri.](#)